DOXOGRAFIA CA POSOLOGIE CULTURALĂ

Lucian GROZEA

„Lucian Blaga” University of Sibiu

lucian.grozea@ulbsibiu.ro

Title: „Doxography as cultural posology”

Abstract: The current review analyzes the last editorial issuance of Professor Gabriel Hasmațuchi. Dedicated with much accent on cultural phenomenology, the author proposes interpretations that develop a binary, alike, contradictory, concurrent, complementary or congruent character. The work has the smell of ancient doxographies being a truly protreptic one, as well as a treaty of cultural posology.

Keywords: *culture-civilization; fund - form; East - West; ethnocentrism - internationalism; identity - globalization; major culture - minor culture;*

Doxografia are pentru filosofie aceeași însemnătate pe care o reprezintă istoriografia pentru istorie ori cartografia pentru geografie. Fără Aristotel ca hermeneut al opiniilor celor înțelepți (*Topica*, I,14, 105, b12, *apud* Frenkian, 1997, 10; Vlăduțescu, 2001, 205), fără Theofrast considerat inițiatorul doxografiei ca demers istoriografic asupra filosofiei, fără Aëtios, Diogenes Laertios, Hermias, Clement Alexandrinul, Ipolit Romanul ori Eusebiu de Cezareea, ca să amintim doar câțiva dintre vrednicii curatori ai opiniilor filosofice, doctrinele anticilor greci ne-ar fi rămas etern necunoscute.

Doxografii și doxografiile ne dezvăluie *cele plăcute* (*placita /tà aréskhonta*), după cum ar spune Pseudo-Plutarh (*de placitis philosophorum*), deopotrivă, ale filosofilor, dar și cele ale celor care le alcătuiau, cu scopul de a cuprinde lămuritor (*diagraphás*, explicit „tablouri”) teoriile despre realități sau alte subiecte dedicate cunoașterii umane. În acest sens, doxografia, așadar, constituie un demers nu doar pregătitor, de isagogie epistemică, ci paideutic, și care, aidoma frescelor, deși policrome, oferă o unitară imagine, îndeobște, desăvârșit estetică. Mai mult, devenind material de inspirație, atât sursologic, cât și stilistic, doxografia va dezvolta ulterior trăsăturile livrești ale criticii moderne despre filosofie și cultură exprimate prin tratate, manuale ori monografii, adică un flux neîntrerupt al creației umane și, implicit, al hermeneuticii.

Un astfel de act cultural a fost săvârșit și de către universitarul Gabriel Hasmațuchi prin opul recent publicat și intitulat *Alternative culturale*, Editura Techno Media, Sibiu, 2018, 216 p. Întreprinderea autorului alcătuită din șaptesprezece exegeze referitoare la cultură propune diagnoze alternative de abordare a fenomenelor

culturale din variate perspective: filosofică, literară, jurnalistică, cât și din variate poziționări fie circumstanțiale, ca timp, spațiu, mentalitate, fie globale ca tendință.

În urma lecturii, constăți că strategia alternativelor nu doar că este binevenită, ci și duce la un autentic progres de comprehensiune și proiecție cultural-existențială, grație paradigmei, ineditului, mimeticului, opozabilului, alternanței, problematizării ființei antropice. Însăși construcția studiilor derulate de către autor incită, pentru că au fost gândite să exprime varii consecințe, fie pozitive, fie negative, ca rezultat al confruntărilor ivite pe toate palierele posibile ale activității și situării umane: istoric, politic, cultural, religios, ideatic.

Cu alte cuvinte, autorul supune comparației, contradicției, concurenței nu doar idei, ci și autori, sisteme, generații, subiecte ontice și morale. Astfel, deși, adeseori, într-o structură binară relația elementelor este complementară, eseistul Gabriel Hasmațuchi probează că, la fel de bine și de frecvent, elementele ce compun structura se pot afla într-o relație de contradicție sau concurență acerbă, însă, paradoxal, fără să se excludă, totuși, raportul lor de complementaritate: cultură-civilizație, formă-fond, Orient-Occident, protocronism-sincronism, cultură majoră-cultură minoră, etnocentrism-internaționalism, identitate-globalizare, democrație-totalitarism, rațiune-credință, viață-moarte *et alia*.

Imaginați-vă o sală mare de tribunal, în care cazul pe rol îl reprezintă facticitatea culturală întreprinsă de om de-a lungul vremurilor, unele bune, altele de restriște, iar judecător va fi însuși cititorul, încunoștințat prin probatoriul excelent documentat și înaintat de către autorul doxograf.

Nenumărați filosofi, scriitori de mare anvergură, dar și detractori de conjunctură sunt citați ca mărturie în acest *proces de împlinire antropică*, ca să parafrazăm un enunț blagian amintit de autor (p. 27). Ne va mira poate că vom întâlni sintagme precum „complexul Dinicu Golescu” evocat de Adrian Marino alături de „modernitate lichidă” a lui Z. Baumann sau „ciocnirea civilizațiilor” ce aparține lui Samuel Huntigton (p. 12), însă, vom observa, după parcurgerea primului studiu, că, deși conceptele par contradictorii, ele, în fapt, se coagulează și devin congruente.

Alte cercetări ne prezintă cât de actuală este frământarea interbelicilor față de criza lumii moderne, analizând din multiple perspective critice scriitura monografică (*Criza lumii moderne, Preludii*) sau de gazetărie (*Rânduiala*) a lui Ernest Bernea în raport cu O. Spengler, N. Crainic, R. Guénon ori H. H. Stahl, T. Herseni sau Dimitrie Gusti (pp. 31-42; 87-100).

De o certă valoare sunt exegezele asupra unor recunoscuți filosofi români, cum ar fi Constantin Noica (pp. 33-54) și D. D. Roșca (pp. 55-64), evidențiind contribuția acestora (*modelul cultural european /de dignitate Europae; existența tragică*) cu privire la conturarea unei profunde *axiologii de sorginte românească* („miracolul eminescian” – „arhetip” al culturalității românești, în viziunea nicasiană, <p. 46>, ori „mitul utilului” – o *ontologie regională a românescului*, potrivit expresiei Martei Petreu, în arhitectonica programatică roșcaniană, <p. 57>), în aceeași măsură

fondatoare precum cele elaborate de către marile culturi și curente de gândire ale omenirii.

Apreciem, de asemenea, cuviincioasa îndrăzneală a dlui Gabriel Hasmațuchi de a înainta dezbaterii învățătura a doi teologi de marcă din spațiul spiritualității ortodoxe: Nicolai Berdiaev și Nichifor Crainic. Disputa teologumenală despre *genialitate* (N. Berdiaev, *Sensul creației*) și *sfințenie* (N. Crainic, *Nostalgia Paradisului; Sfințenia* – împlinirea umanului), atitudini personificatoare ce sunt percepute de către filosoful rus ca izomorfe, deși distincte în relația *chip și asemănare* din perspectivă soteriologică, în schimb, dogmatistul român consideră aceste stări de circumscriere străvezie a umanității mundane un urcuș perpetuu întru desăvârșirea teandrică, în care genialitatea se prezintă ca fiind subiacentă sfințeniei (pp. 67-86). În aceeași grilă de interpretare se poate aronda și studiul despre thanatologia poetică un soi de *spasm existențial* în lirica lui D. Cristănuș (pp. 177-182).

O amănunțită catagrafiere a publicisticii românești ne este oferită și prin studiile despre tranziția culturii și cultura tranziției postdecembriste (pp. 101-116), despre Gheorghe Izbășescu, un neolovinescian și model literar junelui poet de la Onești (pp. 129-156), despre metamorfozele presei hunedorene consemnate de către Daniel Lăcătuș, al cărei apogeu de dramatism este exprimat chiar printr-o scurtă informație, dorința stahanovistă a minerilor de a lucra, în ture, și duminica, în detrimentul odihnei binemeritate sau a rugăciunii liturgice tradiționale (pp. 157-162), și despre analizele judicioase asupra politicii aflate sub semnătura lui A. Ileni (pp. 163-167).

Un tablou (*diagraphă*) aparte, de *aquaforte*, în tot acest ansamblu doxografic, îl constituie interpretarea scriiturii eseistului Ion Dur (pp. 117-128; 183-186), mentor al autorului din vremea studenției și coordonator al periplului său doctoral, așadar o conaturalitate (*sympátheia*) de ideeție. Rezumativ, Ion Dur, un genuin *dandy* al filosofiei și filosofării (despre *dandysm*, semnificație și receptare simbolică, Babeți, 2004).

În fine, n-aș omite, defel, enumerării prezente nici abordările despre etica românească și revirimentul acesteia în accepțiunea lui Teodor Vidam (pp. 169-176), despre Goga politicianul în penița criticului literar Ilie Guțan (pp. 187-196), despre „modernitatea tendențială” din perspectiva grilei sociologice propuse de Constantin Schifirneț (pp. 197-206) ori despre pictorialul literar al lui Florea Firan (pp. 207-214).

Culegerea de texte mai sus recenzată, de altfel un op bine încheiat și viguros intelectual, însumează două mari calități, mai întâi de toate, este un veritabil protreptic pentru studenți, aidoma *Omiliei către tineri* a Sf. Vasile cel Mare, adică un tratat modern de posologie culturală, apoi se prezintă ca o reală „pricină” nu doar de lectură, ci, îndeosebi, de reflexie noetică și interogație metafizică. *Ergo, tolle lege!*

Bibliografie:

Babeți, Adriana, *Dandysmul. O istorie*, Editura Polirom, 2004

Frenkian, Aram, *Studiu introductiv*, în Diogenes Laertios, *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, traducere de C. I. Balmuș, Editura Polirom, 1997

Hasmațuchi, Gabriel, *Alternative culturale*, Editura Techno Media, Sibiu, 2018

Vlăduțescu, Gheorghe, *O enciclopedie a filosofiei grecești*, Editura Paideia, București, 2001